

SAMSUN'UN "GAZİ GÜNÜ" YA DA 19 MAYIS BAYRAMI

Prof. Dr. DURSUN ALİ AKBULUT *

Milletlerin hayatında önemli günler vardır. Bunlar ya sevinçle, coşkuyla kutlanan gurur günleri, ya da üzüntüyle hatırlanan felâket anlarıdır. Her iki halde de millî bilinç kuvvetlenir ve birlikte yaşamak arzusu artar. Çünkü millet, kıvançta ve tasada birleşebilen, aynı duyguları paylaşabilen dinamik bir organizmadır. Toplumun dinamiğini harekete geçiren olgular arasında millî günler ve bayramlar başlıca yeri işgal ederler. Malatya mebusu Feyzi Efendi'nin 23 Nisan 1921'de söylediği gibi, "mukaddes günleri takdir etmezsek, o günlerin kıymeti kalmaz"¹ Bu konuda Edhem Veysi Bey² de "Gazi Günü" münasebetiyle yazdığı makalede diyordu ki: "Millî hayatta bayram ve törenlerin pek büyük tesiri vardır. Milletler ve bilhassa bizim gibi üst üste inkılâp geçirmiş olan cemiyetler, sadece bir veya iki defa mazi hatıralarını ihyâya girişirlerse istikbalde yönelinecek istikameti belirlemiş olurlar. Mâzi ara sıra yoklanılmalıdır. Orada mevcut menkıbeler, kahramanlık ve hatta hıyanetler ve cinayetler yadedilmelidir. Tâ ki iyinin kadri ve kötünün hakkı belirlenmiş olsun"³. Bu açıdan bakıldığında, 19 Mayıs'ın anılmağa değer olaylardan biri olduğu şüphesizdir. Ancak sözkonusu olayın, resmî bayram sayılması, diğer bayramlarımız gibi ülke genelinde kutlanması yıllar sonra, 1938'de gerçekleştirilebilecektir.

Millî Mücadele ve Cumhuriyet Tarihimizin önemli olayları, ya mahallî günler, ya da millî bayram ve genel tatil günleri şeklinde kutlanmak-

* Ondokuz Mayıs Üniversitesi Fen - Edebiyat Fakültesi.

1 TBMM Zabıt Ceridesi, C. 10, Ankara 1958, s. 70.

2 Canik Sancağı, Cumhuriyetin ilânından bir kaç gün önce, 1923 yılı Ekim ayı başlarında vilâyete tahvil olunmuştu (Haber, 15 Teşrinievvel 339/15 Ekim 1923). Samsun Canik vilâyetinin merkezi idi. Vilâyet gazetesi "Samsun", 1926'da yayın hayatına başlamıştı. Haftada iki gün, pazar ve salı günleri çıkan bu gazetenin başyazarı Edhem Veysi Bey'di.

3 Samsun, 22 Mayıs 1928, N. 216. Metin kısmen sadeleştirilmiştir.

tadır. Bir günün bayram sayılması, her şeyden önce yasa ile mümkün olabilmektedir. Çünkü devlet daireleriyle, özel ve resmî kuruluşların, kendilerinden beklenen işleri durdurarak çalışmalarına ara vermeleri düzensizliğe yolaçar. Bayramlar, yasa koyucu tarafından tesbit edilir, yasa ile kaç gün tatil yapılacağı ve bunu hangi devlet organının ya da organlarının icra edeceği belirlenir.

Millî Mücadele döneminin ilk bayramı, "23 Nisan Bayramı"dır. TBMM'nin açılışının birinci yıldönümünde, 23 Nisan 1921'de kabul edilmiştir. 112 sayılı iki maddelik kanunun birinci maddesinde 23 Nisan millî bayramlardan sayılıyor, ikinci maddesinde yayımı tarihinden yürürlüğe gireceği ve yürütülmesinden TBMM'nin sorumlu olduğu belirtiliyordu. 23 Nisan, bayram olarak kabul edilince, o gün Meclis'te başka oturum yapılmamış ve pazartesi toplanılmak üzere çalışmalara ara verilmiştir⁴. 23 Nisan, bundan sonra her yıl 23 Nisan Bayramı, müteakip senelerde 23 Nisan Çocuk Bayramı ve 1935'ten itibaren de Ulusal Egemenlik Bayramı olarak kutlanmıştır.

Millî Mücadele döneminin ikinci bayramı, "Hakimiyet Baramı"dır. Saltanatın kaldırıldığı günün ertesi, yani 2 Kasım günü, o sene 12 Rebiulevvel'e tekabül etmişti. 12 Rebiulevvel, Hz. Peygamber'in doğum günü olarak kabul edildiğinden, aynı gece Mevlid Kandiliydi. Yozgat mebusu Süleyman Sırrı Bey, bir önerge ile hem mevlid-i nebeviyi ve hem de alınan kararı kutlamak için dua okunmasını ve mutad olduğu üzere top atılmasını, Burdur mebusu İsmail Suphi Bey de bu günün millî bayram olarak ilânını teklif ettiler. İcra Vekilleri Reisi Rauf Bey, her iki teklifteki hususları birleştirerek, 1-2 Kasım gecesi ile ertesi günün bayram kabul edilmesini önerdi. Bu teklif, sevinçle karşılandı. El kaldırmak suretiyle yapılan oylamada prensip itibarıyla benimsendi. Kanun şeklinde tesbiti sonraya bırakıldı⁵. Rauf Bey, 2 Kasım'da Sivas mebusu sıfatıyla, 12 Rebiulevvel yani 2 Kasım'ın, "vilâdet

4 TBMM Zabıt Ceritesi, C. 10, s. 69-74. Görüşmeler sırasında bazı mebuslar, bugünün kanunla millî bayram sayılmasına karşı çıktılar. Konya mebusu Vehbi Efendi, "... bu gibi bayramlar milletin kabinden doğar. Zâhirde nûmayişle bayram olmaz". Trabzon mebusu Ali Şükrü Bey de "... umum milletin takdir ve tasvibettiği bir gün bayram olur... bunu son gayenin istihsaline bırakalım" diyerek teklifin aleyhinde konuşular. Öte yandan teklifin lehinde söz alanlardan Bursa mebusu Muhiddin Baha Bey "... bugünü yevmi milli tanımak şerefi millete aittir... neticemiz muzaffer olmaktadır... binaenaleyh bu millî bayramı üç sene sonraya tehire lüzum yoktur" demekte, Kırşehir mebusu Müfid Efendi, bugünün her bayramdan daha ziyade takdis edilmesi gerektiğini söylemekte, Saruhan mebusu Refik Şevket Bey de bütün şereflerin, bütün başarıların başlangıcının 23 Nisan olduğunu belirtmekteydi.

5 TBMM Zabıt Ceridesi, C. 24, Ankara 1960, s. 315-316.

kandili ile beraber aynı zamanda milli bayram olarak kabulü için" TBMM Başkanlığına bir yasa teklifi sundu. Üç maddelik bu önerenin birinci maddesinde 12 Rebiüllevvel gecesi ile gününün Hakimiyet Bayramı sayılması, ikinci maddesinde kabulü tarihinden yürürlüğe girmesi, üçüncü maddesinde de icrasına TBMM'nin memur edilmesi isteniyordu. Söz konusu önerge, aradan bir yıl kadar bir zaman geçtikten sonra, Cumhuriyet'in ilânından beş gün önce 24 Ekim 1923'te Meclis'te görüşülerek kabul edildi⁶. 362 sayılı Hakimiyet Bayramı Kanunu, 1935'te 2739 Sayılı Kanunla yürürlükten kaldırılacaktır.

Üçüncü bayramımız, "Cumhuriyet Bayramı"dır. 29 Ekim 1923'te TBMM, Teşkilât-ı Esasiye Kanunu'nda yaptığı değişiklikle, hükümet şeklini cumhuriyete dönüştürdü. Aynı gece, 101 pare top atılmak suretiyle Cumhuriyet'in kutlanması Meclis'çe kararlaştırıldı⁷. Ertesi sene Cumhuriyet'in ilânı günü, şenliklerle kutlandı. Fakat bunun bir kanunla tesbiti daha sonra gerçekleştirilmiştir. Konu ile ilgili olarak, Hariciye Vekâleti'nce düzenlenen ve hükümet tarafından TBMM'ne sevk edilen 2 Şubat 1925 tarihli kanun teklifinde, 29 Ekim'in millî bayram sayılması isteniyor ve gerekçesi şu şekilde açıklanıyordu: "medenî ülkelerden her biri kendisi için millî bayram olmak üzere tek bir gün kabul etmiştir. Her millet bu şekilde belirlediği günü, resmî özel gün sayarak yalnız o günü gerek ülke içinde, gerek dış temsilciliklerinde millî törenle icra eder... Yabancılar da kutlattırılması gereken, Türkiye Cumhuriyeti'nin ve milletimizin resmî özel gününü öteki medenî ülkeler gibi bir gün olarak belirlemek lâzımdır. O gün ise Cumhuriyet'in ilânı günü olan 29 Ekim'den başkası olmamalıdır" Hemen ifade etmek gerekir ki bu teklif, dinî ve o zamana kadar kabul edilmiş millî bayramlarımızı ilgaya yönelik değildir. 23 Nisan Bayramı ile Hakimiyet Bayramı yine kutlanmaya devam etmektedir. Bu itibarla, yurt içinde kutlamakta olduğumuz millî bayramlarımıza bir üçüncüsü ilâve edilmiş, yurt içinde ve yurt dışında kutlanması gereken tek bayramımız tesbit edilmiş bulunmaktadır. Hükümetin teklifi, Meclis Anayasa Komisyonu'nda görüşülerek 18 Nisan 1925'te karara bağlandı ve 19 Nisan'da TBMM'nde kabul edildi. 628 sayılı üç maddelik kanunun birinci maddesinde içeride ve dışarıda devlet adına yapılacak bayram töreninin 29 Ekim olduğu, ikinci maddesinde bu kanunun yürütülmesinden hükümetin sorumlu bulunduğu, üçüncü maddesinde de yayımı tarihinden yürürlüğe gireceği

6 TBMM Zabıt Ceridesi, Devre II, C. I, Ankara, ? , s. 14-16; Gotthard Jaeschke, Türk Kurtuluş Savaşı Kronolojisi, C. II, Ankara 1973, s. 43.

7 TBMM Zabıt Ceridesi, Devre II, C. 3, Ankara, ? , s. 99.

belirtiliyordu⁸. Böylece Cumhuriyet'in ilânı, 29 Ekim 1925'ten itibaren, içeride ve dışarıda millî bayram olarak kutlanmaya başlanmıştır.

Dördüncü bayramımız, 30 Ağustos "Zafer Bayramı"dır. Millî Mücademizin dönüm noktası olan ve düşmana nihai darbenin vurulduğu 30 Ağustos günü, 1924'te Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın katıldığı bir törenle ilk kez Afyon'da kutlanmıştı⁹. Bugünün bayram sayılması hakkındaki kanun tasarısı Müdafaa-ı Milliye Vekâleti tarafından hazırlanarak 7 Ocak 1926'da Bakanlar Kurulu'na getirilmiş, 27 Ocak'ta Bakanlar Kurulu'nda görüşülerek TBMM'ne sevkine karar verilmiştir. TBMM, 1 Nisan 1926'da yasa tasarısını kabul etti. 795 Sayılı Zafer Bayramı Kanunu'nun birinci maddesinde 30 Ağustos gününün Cumhuriyet ordu ve donanmasının zafer günü olduğu, ikinci maddesinde kara, deniz ve hava kuvvetleri tarafından kutlanacağı ve bugün askerî dairelerin tatil olunacağı, üçüncü maddesinde yayımı tarihinden yürürlüğe gireceği, dördüncü maddesinde de icrasına Müdafaa-ı Milliye ve Bahriye Vekillerinin memur edildiği belirtiliyordu¹⁰. Şu halde 30 Ağustos, 1926'dan beri millî bayram olarak kutlanmaktadır.

Görülüyor ki Cumhuriyet Türkiye'sinin bayram günleri, ayrı ayrı yasalarla (112, 362, 628 ve 795 Sayılı Kanunlarla) tesbit edilmiş olduğu halde, 19 Mayıs'la ilgili olarak böyle bir düzenleme yapılmamış ve bugün resmen bayram olarak ilân edilmemişti. 19 Mayıs'ın ayrı tutulmasının, millî bayramlarımız arasında yer almamasının sebebi ne olabilirdi? Hemen belirtmek gerekir ki 1926'ya kadar yasalarla kabul edilen dört millî bayramımız, niteliği itibariyle 19 Mayıs'tan farklı görünmektedir. 19 Mayıs 1919'da Osmanlı Hükümeti'nin sıradan sayılabilecek icraatlarından biri gerçekleşmişti. Bu olay, o anda ülke gündeminin ilk sırasında yer almıyordu. Hemen herkes, hükümet, basın, halk İzmir'in işgali hadisesiyle meşguldü¹¹. Paris Barış Konferansı ve Osmanlı Barış gündemden hiç düşmemişti ve hâlâ sıcaklığını muhafaza ediyordu. Böyle bir ortamda Dokuzuncu Ordu Kıtaatı Müfettişi

8 TBMM Zabıt Ceridesi, Devre II, C. 18, (Ankara) 1976, s. 164-167.

9 Geniş bilgi için bkz. Prof. Bedrettin Tuncel, Atatürk ve 30 Ağustos Zaferinin İlk Kutlanması, Ankara 1972.

10 TBMM Zabıt Ceridesi, Devre II, C. 24, Ankara, ? , s. 7-9.

11 İzmir'in işgalini müteakip ülkenin her tarafında mitingler yapılmış, ilgili makamlara protesto telgrafları çekilmiş, kamuoyu günlerce bu olayın etkisi altında kalmıştı (Prof. M. Tayyib Gökbilgin, Milli Mücadele Başlarken, Birinci Kitap, Ankara 1959, s. 87-90. B. Sıtkı Baykal, "İzmir'in Yunanlılar Tarafından İşgali ve Bu Olayın Doğu Anadolu'daki Tepkileri", Belleten, XXXIII (1969), s. 517-575.).

Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun'a gelişi o kadar dikkati çekmemiş, basın bile bu olaydan çok fazla sözetmemiştir¹². Anlaşılacağı üzere 19 Mayıs, bir sonuç değil, bir başlangıçtı. Sonuçları itibariyle önemli bir gündü. Eğer sonuçları bu derecede büyük olmasaydı, hiç şüphesiz unutulup gidecek, belki bundan hiç bahsedilmeyecekti. Halbuki 112, 362, 628 ve 795 sayılı Kanunlarla kabul edilen bayram günlerine bakılacak olursa, bunların, önemli girişimlerin, büyük çabaların ve çalışmaların sonuçları oludğu görülür. Üstelik bu günler daha işin başında, ülke gündemini birinci derecede meşgul etmiş, gündemin ilk sıralarında yer almışlardı. TBMM'nin açılması, millet egemenliğinin fiilen uygulamaya konulduğu, İstanbul'daki yönetimin bir yana itildiği, başlangıcı ve sonuçları itibariyle önemli bir gündür. 30 Ağustos'ta saldırgan düşmana kesin darbe indirilmiştir. 1 Kasım'da altıyüz yıllık Osmanlı yönetimine resmen son verilmiştir. 29 Ekim'de devletin hükümet biçimi değiştirilmiş, Cumhuriyet ilân edilmiştir. Bütün bunlar gerçekleştirildikleri anda birinci dereceden ve Türk toplumunun her kesimini ilgilendiren olaylardır.

1926'ya kadar yasalarla kabul edilen bayram günleri, "genellik" niteliği de taşımakta idiler. Belki 19 Mayıs, daha özel, mahallî bir gün olarak kutlanabilirdi. Tıpkı 3 Temmuz (1919), 23 Temmuz (1919), 4 Eylül (1919) vb. gibi. Fakat Samsunlular, ya 19 Mayıs'ın resmî bayram günü olarak yasayla onaylanmasını beklediklerinden, ya da bugünün unutulmasına gönülleri razı olmadığından, 1926'da 19 Mayıs'ı "Gazi Günü" ilân ederek kutlama törenleri düzenlediler. Bundan sonra 19 Mayıs, programlı törenlerle her sene kutlanmaya devam etti. 1927 yılı kutlamaları münasebetiyle vilâyet gazetesinde yer alan bir yazıda deniliyordu ki: "Samsunlular, tarihin kendilerine bahsettiği bu şerefli fırsatı fevtetmeyerek vak'ayı geçen sene tesbit ve memleket (yani Samsun) hesabına bir bayram olarak kabul eylediler. Bu bayram iki senedir büyük tezahüratla tes'id olunuyor. Bundan sonra da devren alâ devr tes'id olunacağına şüphe edilemez. Fakat gönül pek arzu ederdi ki istiklâl ve inkılâp tarihinde pek mühim olan bugün, umum vatan için tebci ve tes'id olunsun. Bu gün de inkılâp ve ihtilâlin başlangıcı olmak hasebiyle sair bayramlar arasına girsin"¹³. Bu yazıdan anlaşılacağı üzere Samsunlular, 19 Mayıs'ın diğer dört millî bayramımız gibi bir yasayla resmî bayram ilân edilmesini bekliyorlardı.

12 Bkz. Zeki Saruhan, "İstanbul Basınında Mustafa Kemal", Yıllar Boyu Tarih, 10 (Ekim 1984), s. 24-28.

13 Samsun, 24 Mayıs 1927, N. 118.

Burada yeri gelmişken, 1927 ve 1928 yıllarında icra edilen 19 Mayıs'ı kutlama törenlerinden sözedelim. Çünkü bu törenler, günümüze kadar süregelen Samsun'daki 19 Mayıs törenlerinin esasını teşkil etmektedir. 1927'de Vilâyetçe hazırlanan kutlama programı önce Samsun gazetesinde yayınlanmış¹⁴, daha sonra el ilânları şeklinde halka dağıtılmış ve şehrin belirli yerlerine asılmıştır¹⁵. Bu program gereğince, törenlere fabrika ve demiryolu kuruluşlarının düdüklerini çalmasıyla başlanmış, parktaki töreni müteakip Gazievi'nin önüne gelinmiş ve orada günün anlam ve önemini belirten konuşmalar yapılmıştır. Nitekim Gazievi, 1926'da Samsun halkı tarafından "Büyük Kurtarıcı" ya hediye edilmişti. Gazievi'nin önündeki törenden sonra Mecidiye Caddesi'ni takiben belediye binasına gidilmiş, akşam da belediyede bir şükran balosu, gece şehirde fener alayları düzenlenmiştir.

Öte yandan Samsun gazetesinde konu ile ilgili makaleler yayınlanmış, kutlama törenleri hakkında haberlere geniş ölçüde yer verilmişti. Edhem Veysi Bey, "Gazi Günü" unvanlı makalesinde şunları yazmaktaydı: "*Ordu müfettişi nâmı altında memleketimize ayak basan bu simadan o zaman kimse bir şey anlamamıştı.. Çünkü o zaman memleket kafası yerinde anlayacak vaziyette değildi. Muhtelif ve müttezâ kavgaların hasıl ettiği hây-hûy içinde kendinden geçmiş gibi idi. O büyük simâ, burada bir hafta sessiz durdu. Etraf ve eknahı dinledikten sonra mekânı Anadolu içlerine nakletti. İşte o zaman o büyük simadan bir şeyler okunmağa başladı. Meğer o simâ, o zât, o zekâ ordu müfettişi değil, bir vatan mübeşşiri imiş... üç sene sonra vatanın nail olacağı şerefli istiklâlîni müjdeliğe gelmiş...*

"Samsun, bunu o gün anlamamış ise herkes gibi mazurdur. Çünkü o beşaretin cihanı hayrette bırakan mevzu ve medlülünü idrak eylemekte cihan dahi izhâr-ı acz eylemiş idi...

"Her ferd ve her memleket bu cihanşümül cidal ve zaferden payını alsın diyoruz. Ortada taksim-i ganaim yok. Hisse-i şeref ve zafer var... Pek sarîh olarak malûmdur ki böyle bir nasib davasındaki hakkımızın mertebesi yüksektir. Belki de birincidir. Çünkü Anadolu'yu kurtarmağa gelen o büyük Türk, Anadolu toprağı olarak ilk adımını Samsun iskelesine atmıştır"¹⁶.

1927 yılı 19 Mayıs kutlamalarının bir diğer yönü de parkta halk tara-

14 Samsun, 15 Mayıs 1927, N. 115.

15 Samsun, 17 Mayıs 1927, N. 116.

16 Samsun, 15 Mayıs 1927, N. 115.

ından yaptırılacak olan Gazi heykelinin temelinin atılması ve İş Bankası Samsun şubesinin açılmasıydı. Gerek temel atma ve gerekse İş Bankası şubesinin açılış törenleri parlak bir şekilde icra edilmiş, bu sene 19 Mayıs daha görkemli bir tarzda kutlanmıştı. İş Bankası Samsun şubesinin açılışında bulunmak üzere Ticaret Vekili Rahmi Bey Ankara'dan, İş Bankası Genel Müdürü Celâl Bey de İstanbul'dan gelip törenlere katılmışlardı¹⁷.

19 Mayıs'ın mahallî bir gün olarak törenlerle kutlanması, öteki vilâyetler için de örnek teşkil etti. Onlar da Gazi ile ilgili günlerini anmaya, mahallî günler düzenlemeye başladılar. Sivas Kongresi, Millî Mücadelemizin önemli hadiselerinden biri idi. O nedenle, kongrenin başlangıç tarihi olan 4 Eylül, 1927'de Sivas'ta özel mahallî gün kabul ve ilân edilerek, bu günü anmak için hazırlıklar yapıldı. Bu çerçevede tarihî kongrenin toplandığı lise binasında "Gazi Köşesi" adıyla bir yer ayrıldı¹⁸.

1928 senesi 19 Mayıs kutlamaları için yine önemli hazırlıklar yapıldı. Halk Fırkası, Belediye ve Park önünde taklar inşa edildi¹⁹. İlk tören, saat dokuzda Gazi Paşa'nın karaya ayak bastıkları iskele hizasında, okulların, askerî birliklerin, askerî ve mülkî erkân ile memurların ve halkın toplanmasıyla başladı. Bando eşliğinde geçit resmi yapıldı. Bu ilk törenden sonra, kutlamalara katılanlar Saathane Meydanı'na geçmiş, burada bir süre beledikten sonra Mecidiye Caddesi yoluyla Gazievi önüne gitmişlerdir. Gazievi önündeki törende günün önemini belirten konuşmalar yapılmış, bando marşlar çalmış ve kutlamalara nihayet verilmiştir. Aynı gün, diğer bir etkinlik de Gazievi'nin açılmasıydı. Gazievi ziyaretçiler tarafından gezilmiş ve bundan böyle devamlı olarak ziyaretçilere açık tutulmuştur. Şehrin manzarası görülmeye değerdi. Her taraf baştan başa bayraklar ve defne dallarıyla donatılmış, bütün kuruluşlar, mağazalar, dükkânlar rengârenk süslenmişti. Daha önceki kutlamalarda olduğu gibi, gece fener alayları ve belediyede şükran balosu düzenlenmişti²⁰.

Samsun'da halkın coşkusuna basın da katılmış, daha doğrusu bu coşkuya tercüman olmuştu. Edhem Veysi Bey, konu ile ilgili olarak yazdığı makalede, 19 Mayıs'ın "üçüncü defa" ve fakat "dokuzuncu yıldönümü olarak" kut-

17 Samsun, 22 Mayıs 1927, N. 117.

18 Samsun, 28 Ağustos 1927, N. 144.

19 Samsun, 17 Mayıs 1928, N. 215.

20 Samsun, 22 Mayıs 1928, N. 216.

landığını belirterek, "Bu tarihin Samsun'dan başlamasıdır ki memleketimiz için yegâne şeref teşkil eyer... Bugün, her sene tes'id edilmelidir. Çünkü bugünkü halâsı, bugünkü rehâ ve selâmeti ve nihayet bugünkü hakikat ve hürriyeti temin eden cidalin başıdır"²¹ diyordu. Görülen odur ki 19 Mayıs, resmî bir bayram olarak değil, fakat geleneksel mahallî bir gün olarak kutlanmaktaydı. Bugünün Samsun'a özgü olması, ona verilen değer in artmasına, coşku ve heyecanın çoğalmasına sebep oluyordu.

Öte yandan İçişleri Bakanlığı'nca hazırlanan ve Bakanlar Kurulu'nca TBMM'ne sevki kararlaştırılan "Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkında Kanun" tasarısı, 20 Mayıs 1935'te Meclis İçişleri Komisyonu'nda görüşüldü. Komisyon, tasarı metninde bazı değişiklikler yaptıktan sonra, 23 Mayıs 1935'te tasarımı TBMM Başkanlığı'na sundu²². Meclis Genel Kurulu'nun 27 Mayıs günü birleşiminde müzakere olunan sözkonusu tasarı, aynı gün kabul edildi. Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkındaki 2739 sayılı kanunun birinci maddesinde yurtiçi ve yurt dışında kutlanacak ulusal bayramın Cumhuriyet'in ilânı olduğu belirtilmiş, ikinci maddesinde genel tatil günleri sıralanmıştır. Buna göre, 30 Ağustos Zafer Bayramı, 23 Nisan Ulusal Egemenlik Bayramı, 1 Mayıs Bahar Bayramı, 1 Ocak Yılbaşı Günü olarak kabul edilmiş ve ayrıca Şeker Bayramı'nda üç, Kurban Bayramı'nda dört gün tatil yapılması kararlaştırılmıştır. Kanunun üçüncü maddesi ile hafta tatilinin pazar günü olduğu, dördüncü maddesi ile önceki düzenlemelerin yürürlükten kaldırıldığı, beşinci maddesi ile yayımı tarihinden yürürlüğe gireceği ve altıncı maddesi ile de icrasından Bakanlar Kurulu'nun sorumlu olduğu belirtilmiştir²³. Bu yasa ile 1926'ya kadar dört ayrı kanunla kabul edilmiş bulunan dört millî bayramdan üçü muhafaza olunurken, bir bayram, yani 1 Kasım Hakimiyet Bayramı yürürlükten kaldırılmıştır. Aynı yasada 19 Mayıs'la ilgili herhangi bir ifadenin bulunmadığı ve dolayısıyla 19 Mayıs'ın bayram olarak kabul edilmediği görülmektedir. Halbuki Atatürk, bugüne çok değer vermiş, Büyük Nutku'nu 19 Mayıs'la başlatmış, kendisine doğum gününü soranlara "neden 19 Mayıs olmasın" cevabını vermişti. Samsun halkının beklentisi, isteği ve coşkusu kadar, "Atatürk'ün özel ilgisi"²⁴ de bugünün millî

21 Samsun, 22 Mayıs 1928, N. 216.

22 TBMM Zabıt Ceridesi, Devre V, C. 3, Ankara 1935, s. 2-4.

23 TBMM Zabıt Ceridesi, Devre V, C. 3, Ankara 1935, s. 302-304. TBMM Kavanin Mecmuası, devre V, C. 15, Ankara 1935, s. 411.

24 "Millî Mücadele'nin İki Yüzü", Sabah Gazetesi, 11.6.1995. Sayın İsmet Bozdağ, Şükrü Kaya'dan duyduklarını Nuriye Akman'a şöyle anlatıyor: "Yıl 1936. Günlerden 19 Mayıs.

bayramlarımız arasında yer almasını sağlamıştır.

Atatürk, 19 Mayıs gösterilerini ölümünden altı ay kadar önce, Ankara'da 19 Mayıs Stadyumu'nda son kez izledi²⁵. Ulu Önder, Türk gençliğine ve Türk sporculuğuna bugünün tahsis edilmesini istiyordu. O nedenle, İçişleri Bakanlığı'nın 2739 Sayılı Kanununun 2. maddesine bir fıkra eklenmesi hususunda hazırlanmış olduğu yasa tasarısı, Bakanlar Kurulu'nda görüşülerek, 1 Haziran'da TBMM Başkanlığı'na sunuldu. Meclis İçişleri Komisyonu'nda müzakere olunan tasarı, 8 Haziran'da Meclis Başkanlığı'na takdim edildi²⁶. Meclis Genel Kurulu, sözkonusu tasarıyı, 13 Haziran'da birinci kez, 20 Haziran'da ikinci kez görüşüp kabul etti²⁷. Böylece 20 Haziran 1938 tarih ve 3466 sayılı Kanunla 2739 Sayılı Kanun'un ikinci maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiş oldu: "G) Gençlik ve Spor Bayramı, Mayıs'ın 19 ncu günü"²⁸.

Görüldüğü üzere, 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı, 20 Haziran 1938'de, ondokuzuncu yıldönümünden sonra, bir yasa ile kabul edilmiştir. Halbuki Samsun'da 1926'dan, yedinci yıldönümünden itibaren "Gazi Günü" ya da 19 Mayıs Bayramı adıyla kutlanıyordu. Cemal Kutay, 19 Mayıs'ın ayrıca bayram olarak kutlanması kararını, Atatürk'ün hastalığının acı bir gerçek olarak ortaya çıkmasıyla ilgili görmektedir²⁹. Sebep ne olursa olsun, 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı, kaynağını Samsun'un "Gazi Günü"nden almış bulunan millî bir bayramımızdır.

Atatürk Dolmabahçe'de, yanında Şükrü Kaya, Ruşen Eşref, Kılıç Ali, Salih Bozok, Mehmet Soydan, Nuri Conker var, konuşuyorlar. Birden bire Atatürk soruyor: "Bugün günlerden ne?" Diyorlar Salı, Çarşamba neyse. Ayın kaç: 19'u. Aylardan ne: Mayıs. "Ne oldu bugün söyleyin bakalım?" diyor. Düşünüyorlar, 19 Mayıs'ta ne oldu?

"-Bilmiyorlar mı nasıl olur?

"-Nasıl bileceksin canım, o zamana kadar 19 Mayıs'ın lâfı yok. Onun için soruyor Atatürk. Şimdi bunlar arıyorlar, "İzmir'in işgalinin 3. günü" diyorlar, "Ankara mitingi yapılmıştı" diyorlar. Atatürk, "Değil" diyor. "İsmet Paşa'nın Lozan'dan Gazi'ye çektiği telgraf" diyorlar. "Hayır. O 1923'te, Mayıs'da değil" diyorlar. "Haliç Konferansı" diyorlar, "İngilizlerle Irak meselesi üzerinde konuşmuştuk" diyorlar.

"-Kim anlatıyor bunu size?

"- Şükrü Kaya anlattı. "Terakki Perver Fırka'nın kapatılması da bu aylarda olmuştu" diyorlar. Atatürk, "Bırakın yahu bunları" diyor. "Öyle bir şeydir ki bu ülkenin kuruluşudur." Yine bulamıyorlar. En sonra Şükrü Kaya hatırlıyor. "Bu sizin İstanbul'dan ayrıldığınız gün mü?" deyince, "Yaklaştın" diyor, "Samsun'a çıktığımız gün." Sonra "Asıl yapacağımız bayram bu" diyor. Ertesi sene 19 Mayıs'ta Şükrü Kaya'nın tertibiyle 19 Mayıs Bayramı kutlanıyor."

25 Utkan Kocatürk, Atatürk ve Türk Devrimi Kronolojisi 1918-1938, Ankara 1973, s. 398.

26 TBMM Zabıt Ceridesi, Devre V, C. 26, Ankara 1938, s. 1-3.

27 TBMM Zabıt Ceridesi, Devre V, C. 26, s. 126.

28 TBMM Kavanin Mecmuası, Devre V, C. 18, Ankara 1938, s. 904.

29 "Millî Mücadele'nin İki Yüzü" Sabah Gazetesi, 11.6.1995.

